

Zapojení lidí s žitou zkušeností z výkonu trestu do systémových změn ve vězeňství a trestní justici: Proč a jak?

PROČ?

Participace, tedy zapojení těch, kterých se určité rozhodnutí či politika přímo týká, do rozhodování a vytváření veřejných politik, je jedním z principů moderní demokracie. Osobní žitá zkušenost je cenná a nepřenositelná. Platí to i pro oblast trestní justice a vězeňství. Stejně tak, jako je důležitý např. hlas pacientů pro dobře fungující zdravotnický systém, je hlas lidí se zkušeností z výkonu trestu zásadní pro zlepšení fungování systému vězeňství a trestní justice. Stejně jako hlas obětí.

Žitá zkušenost a odborná či akademická znalost se skvěle doplňují.
Pro vytváření kvalitních veřejných politik potřebujeme obojí.

JAK?

ZKUŠENOSTI Z USA

INCARCERATION NATIONS NETWORK

„Stejně tak, jako není možné řešit téma ženských práv bez zapojení samotných žen, nemůžeme diskutovat o reformách trestní justice bez zapojení lidí s žitou zkušeností.“

Baz Dreisinger, ředitelka
Incarceration Nations
Network

Incarceration Nations Network je globální síť a think tank založený v New Yorku, usilující o reformy trestní justice. Podporuje a popularizuje inovativní reformy vězeňství po celém světě. INN klade velký důraz na roli lidí s žitou zkušeností. Právě oni musí být motorem změn, které jsou v této oblasti potřebné. INN v roce 2022 spustil nový mezinárodní vzdělávací program Global Freedom Fellows. Jedná se o mezinárodní leadership program pro lidi s žitou zkušeností. Celý ho připravil tým lidí z jihoafrické pobočky INN, kteří sami mají trestní minulost. Program se uskuteční na jaře 2023 v JAR a přihlásit se mohou lidé se zkušeností z výkonu trestu odnětí svobody z celého světa.

 incarcerationnationsnetwork.org

JUST LEADERSHIP USA

JUST Leadership USA se už více než 10 let věnuje podpoře, vzdělávání a posilování lidí a komunit přímo zasažených nespravedlností trestní justice. Usiluje o udržitelné systémové změny a snížení rekordně vysoké vězeňské populace v USA. Organizaci založili lidé s žitou zkušeností z výkonu trestu a právě podpora leaderů s trestní minulostí je jednou z jejich hlavních aktivit.

„Ti, kdo jsou blízko problému, jsou nejbližší jeho řešení, často ale také nejdále od zdrojů a moci.“

- od roku 2015 proškolili více než tisíc leaderů s žitou zkušeností
- iniciovali sedm legislativních návrhů v oblasti trestní justice
- inspirovali řadu organizací v dalších zemích

jlusa.org

ZKUŠENOSTI Z NORSKA

WAYBACK

Organizaci Wayback založili lidé, kteří sami prošli výkonem trestu. Trestní minulost mají všichni zaměstnanci a zaměstnankyně. Wayback provozuje úspěšný mentoringový program, hraje ale čím dál důležitější roli i jako expertní organizace, která se podílí na tvorbě politik v trestní justici. Je zastoupena v poradních sborech několika věznic, nově ale radí i přímo ministru spravedlnosti.

„Kdybyste chtěli přejít na lyžích severní pól, poradili byste se s někým, kdo už to dokázal.“

Johan Lothe, ředitel Wayback

RADY A TIPY:

- Pro zapojení lidí s žitou zkušeností je klíčové, aby měli svou trestní minulost vnitřně zpracovanou. Měli by mít několikaletý odstup od ukončení trestu.
- Lidé s žitou zkušeností mají cennou expertízu, která by měla být oceněna stejně jako jakákoliv jiná expertíza. Jejich účast na veřejných konzultacích atd. by proto měla být placená.
- Žitá zkušenost je cenná, stejně tak jako zkušenost odborná či akademická. Pro kvalitní rozhodování potřebujeme obojí.
- Pokud chceme vytvořit podmínky pro smysluplné a bezpečné zapojení lidí s žitou zkušeností, neměl by nikdy být jmenován jen jeden zástupce této skupiny. Být jediným člověkem s trestní minulostí je náročné a nepříjemné.
- Je zásadní dbát na skutečné, nejen formální zapojení. Lidé s žitou zkušeností by měli být plnohodnotnými členy, jejichž hlas je stejně důležitý jako hlasy ostatních odborníků. A ne být někde nominováni jen proto, aby bylo učiněno povinnosti zadost.

wayback.no

ZKUŠENOSTI Z VELKÉ BRITÁNIE

CRIMINAL JUSTICE ALLIANCE

Criminal Justice Alliance je britská síť, sdružující více než 100 nevládních organizací působících v trestní justici. Intenzivně se věnuje i zapojování a podpoře lidí s žitou zkušeností v rámci trestní justice, její součástí je např. i expertní skupina složená z lidí s žitou zkušeností. CJA provedla výzkum mapující přínosy, ale i bariéry zapojení lidí s žitou zkušeností do zaměstnání v sektoru trestní justice.

Ve své zprávě „Change from Within“ z roku 2019 popisuje hlavní zjištění:

1. Systém trestní justice čelí řadě problémů a potřebuje nová inovativní řešení.
2. Smysluplné zapojení lidí s žitou zkušeností může významně pomoci tyto problémy řešit díky jejich unikátnímu pohledu zevnitř.
3. Zapojení lidí s žitou zkušeností do organizací působících v trestní justici přináší řadu výhod. Mohou se zapojit např. do designu a poskytování služeb, ale i do procesu tvorby či připomínkování politik.
4. Je důležité podporovat zaměstnávání lidí s žitou zkušeností v organizacích, které v trestní justici působí.
5. Nestačí zapojovat lidi s žitou zkušeností jen jako dobrovolníky či konzultanty, musí být skutečnou součástí systému trestní justice. Jinak by jejich zapojení mohlo být pouze symbolické a naoko.
6. Lidé s žitou zkušeností jsou často odolní, vysoce motivovaní a empatictí zaměstnanci, kteří dobře vnímají potřeby klientů, jsou schopni se propojit s komunitami a přinášet nové, svěží nápady a řešení.
7. Lidé s žitou zkušeností ale čelí strukturálním, kulturním a systémovým překážkám. Mnohé z nich jsou specifické pro sektor trestní justice: např. požadavek čistého trestního rejstříku pro určité pracovní pozice.
8. Je potřeba posunout se od zaměření se především na možná rizika směrem k podpoře využití plného potenciálu zaměstnávání lidí s žitou zkušeností formou mentoringu, vzdělávání a profesního růstu.
9. Při zaměstnávání lidí žitou zkušeností je zároveň nutné dbát na jejich bezpečí a specifické potřeby. Jejich trestní minulost je činí zranitelnými a zaměstnavatelé by proto měli být v této věci citliví.

„Ochota a motivace využít vlastní zkušenosti k podpoře druhých je velmi častá.“

CJA v lednu 2022 spustila nový program ELEVATE, zaměřený na podporu leadership kompetencí lidí s žitou zkušeností. Jeho součástí je nejen roční vzdělávací program a podpora formou supervizí, ale i placené stáže v organizacích působících v trestní justici. A to státních i nestátních. Program ELEVATE byl inspirací i pro náš vzdělávací program.

Report
Change from Within

Článek
ELEVATE leadership program

criminaljusticealliance.org

ZKUŠENOSTI Z ČESKÉ REPUBLIKY

RUBIKON CENTRUM

Postřehy od nás/výstupy z fokusní skupiny s odborníky a lidmi s žitou zkušeností v Ostravě:

- Sdílená zkušenost s konfliktem se zákonem „prolamuje ledy“, pomáhá k větší otevřenosti v komunikaci s klienty.
- Systémová překážka pro práci v sociálních službách: požadavek čistého rejstříku.
- Mentor, tj. průvodce s vlastní žitou zkušeností, jako někdo, kdo je „důkaz místo slibů“.
- Možnost pomáhat ostatním, kteří jsou v podobné situaci, jako jsme byli kdysi my, je velmi smysluplná.

„Poprvé jsem uvěřila, že dokážu žít jiný život, když nám přišla na Klub povyprávět žena, co byla propuštěna před pěti lety, o svém životě.“

 rubikoncentrum.cz

Jaký by měl být člověk, který bude hlasem lidí s žitou zkušeností z výkonu trestu?

- Přijatá minulost (nestydět se za ni, vědět o čem je pro mě bezpečné mluvit a co si chci nechat pro sebe).
- Ne hned po propuštění, je třeba mít prostor se stabilizovat a zakořenit.
- Připravenost na negativní přijetí, kritiku.
- Mít úctu k jedinečnosti každé zkušenosti (neexistují dva stejní lidé a dva stejné příběhy, co pomohlo mně, nemusí pomoci druhému).
- Otevřenost, ochota „jít s kůží na trh“.
- Dlouhodobé vzdělávání se a práce na sobě (nemyslet si, že už mám všechno v kapse).